

СХІД NOW

№ 22 (40)
грудень
2024

БЕЗОПЛАТНО

РЕДАКЦІЙНЕ

ТОЧКА ВІДЛІКУ

Упереднорічну ніч ми дивимось на затишний вогник свічки та урочисто обіцяємо собі стати кращими. А потім свята закінчуються, обіцянки поступаються буденним справам і протягом наступних місяців майже не згадуються. Проходить рік і, підбиваючи підсумки, ми змушені констатувати, що все було як завжди. І знов шкодуємо про незроблене, зітхаємо, знов обіцяємо собі, що ось наступного року – обов'язково.

Це все зрозуміло. Ми відкладаємо життя на «після свят» або до «з понеділка» тому, що підсвідомо боїмося завтрашнього дня. Адже весь наш особистий та колективний досвід свідчить, що може бути ще гірше. Можна, зрештою, взагалі не прокинутися. Наш ситуативний оптимізм під час свят – це лише омана, спричинена захистом родинного кола та ефектом розслаблення.

Але, як то кажуть, якщо не можна змінити світ, можна змінити бодай своє ставлення до нього. Зимові свята – завжди точка відліку нового життя і чудова нагода повірити в дива, навіть якщо реальність за вікном підштовхує до зневіри. Бо диво – це не лицар у кришталево-білих шатах, його дійсно не існує. Диво творять самі люди, які гуртуються і спільнодіють.

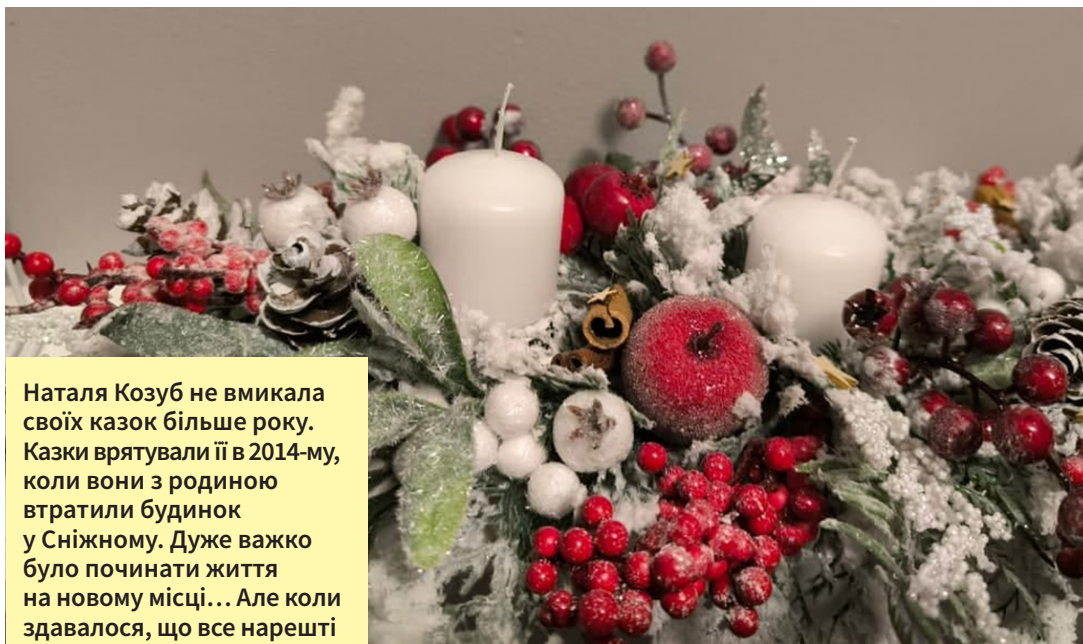
Любі наші читачі, дорогі наші люди! Вітаючи кожного з вас із Різдвом та Новим роком, ми щиро бажаємо вам бути творцями дивовижних історій, про які нам вже хочеться написати! Не припиняйте мріяти, будь за що опирайтеся песимістичним настроєм, вірте у себе та в ЗСУ! Мріємо бачити вас щасливими та успішними в Україні, що Перемогла!

Разом ми зможемо більше!

Фото: Наталка СТЕПОВА

ЦІКАВЕ

Наталія Козуб не вмикала своїх казок більше року. Казки врятували її в 2014-му, коли вони з родиною втратили будинок у Сніжному. Дуже важко було починати життя на новому місці... Але коли здавалося, що все нарешті прийшло до ладу, коли вони придбали будинок у Маріуполі, росіяни розпочали повномасштабну війну. В квітні 2022 року на «Азовсталі» загинув син пані Наталі Олексій Козуб (позивний «Маркус»). Відтоді вона й не брала за казки.

КАЗКИ, ЩО ДАЮТЬ ЖИТИ

Трохи чарівна історія про магію, яка рятує від пекла

Наталія народилася у дуже творчій родині. Всі її вісім двоюрідних сестер займалися творчістю. Хтось малював, хтось в'язав, шив та вишивав. Наталія теж тягнулася до малювання. Але в Сніжному не було художньої школи, тож коли дівчина поїхала вступати до інституту на дизайнера, там подивилися малюнки, сказали, що дуже талановито, але без документу про закінчення вступити на дизайн неможливо.

ТРИ ГОРІШКИ ДЛЯ ПОПЕЛЮШКИ

Наталія все одно продовжувала займатися тим, що їй було до вподоби, хай і не на професійному рівні. Коли народився син,

то всіх у школі дивувала своїми поробками. Особливо часу на захоплення не було, адже Наталія з чоловіком працювали на двох роботах, аби побудувати

свій будинок. Які ж були щасливі – жити в своєму! Проте щастя тривало недовго. В 2014 році місто окупували росіяни.

– Я пам'ятаю, як після одного з обстрілів чоловік вийшов з укриття, став на дорогу і почав кричати що є сили в бік росіян: «Я вас не-на-вид-жуууу!» – пригадує Наталія.

В кінці 2014-го вони ухвалили складне рішення виїхати зі Сніжного, покинути такий омріяний будинок, все своє майно – і рушити на підконтрольну Україні територію заради сина, його майбутнього.

Спочатку Козуби опинилися в Івано-Франківську. Психологічний стан був жахливим. ▶

Закінчення на стор. 7

НОВИННЕ

КИЇВСЬКА ШКОЛА ЕКОНОМІКИ ПРОПОНУЄ 5 ТИСЯЧ ДОЛАРІВ ТАЛАНОВИТИМ УКРАЇНЦЯМ

KSE Foundation за підтримки міжнародних благодійників продовжує програму «Talents for Ukraine». Це програма грантової підтримки яскравих, креативних й талановитих українців, започаткована у 2022 році.

Бюджет програми складає 1 000 000 доларів. KSE Foundation пропонує кожному переможцю 5 000 доларів на підтримку, а також залишає за собою право визначити розмір підтримки індивідуально.

Заявки приймаються безстроково за посиланням: 150.foundation.kse.ua/form

МІКРО- ТА МАЛОМУ БІЗНЕСУ НАДАЮТЬ 200 ТИСЯЧ ЄВРО НА ПІДТРИМКУ ЕНЕРГОСТІЙКОСТІ

У другій половині грудня стартує грантова програма «Підтримка енергостійкості мікро- та малих підприємств України», що фінансується Урядом Норвегії через Норвезьку агенцію з розвитку співробітництва (NORAD) та Урядом Німеччини.

Програмою передбачено надання підприємцям 2 мільйони євро на придбання енергоефективного виробничого обладнання, обладнання автономних джерел енергії та її зберігання. Також частково (10%) покриваються витрати на установку та обслуговування такого обладнання.

Грантова підтримка за програмою буде надаватися через чотири уповноважені банки: Укргазбанк, Ощадбанк, Сенс Банк та Банк Львів.

Реалізація програми для підприємств відбуватиметься за двома компонентами:

♦ I. Гранти для мікропідприємств (до 10 осіб) до 10 000 євро без обов'язкового поєднання з банківськими кредитами. Водночас залучення кредитів для фінансування інвестиційних проектів цілком можливе;

♦ II. Гранти для малого підприємництва (від 10 до 49 осіб) до 20 000 євро, що надаються у поєднанні з банківським кредитом. За умови успішної реалізації інвестиційного проекту мале підприємство отримує відшкодування у розмірі до 40% поточної заборгованості за кредитом, отриманим на їх фінансування.

Для отримання гранту за програмою з підтримки енергостійкості представники мікро- і малого бізнесу мають заповнити заявку на Порталі Фонду розвитку підприємництва «Навігатор фінансової підтримки» за посиланням bdf.org.ua/.

В заявці треба зазначити інформацію про показники діяльності підприємства та рівень споживання ним електроенергії. Також необхідно визначити чіткі напрями використання коштів гранту, які не можуть змінюватись під час їх подальшого фінансування. Жодних розрахунків та бізнес-планів робити не потрібно, адже рейтингова система Фонду автоматично розрахує рейтинг та визначить переможців конкурсів.

Заявки приймаються безстроково. Програма діє для всіх регіонів України.

ВАЖЛИВЕ

Героїні розповідають про те, як 2014 року усе радикально змінилося для них особисто і для країни в цілому. І як вони своєю щоденною працею наближають перемогу у війні, що триває вже понад десять років.

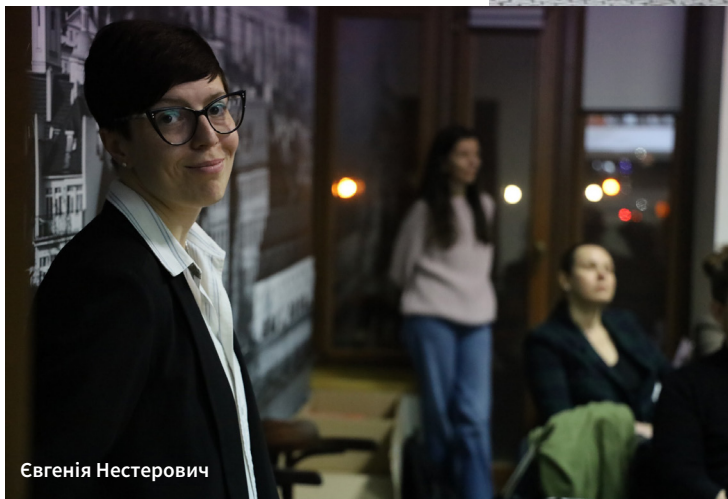
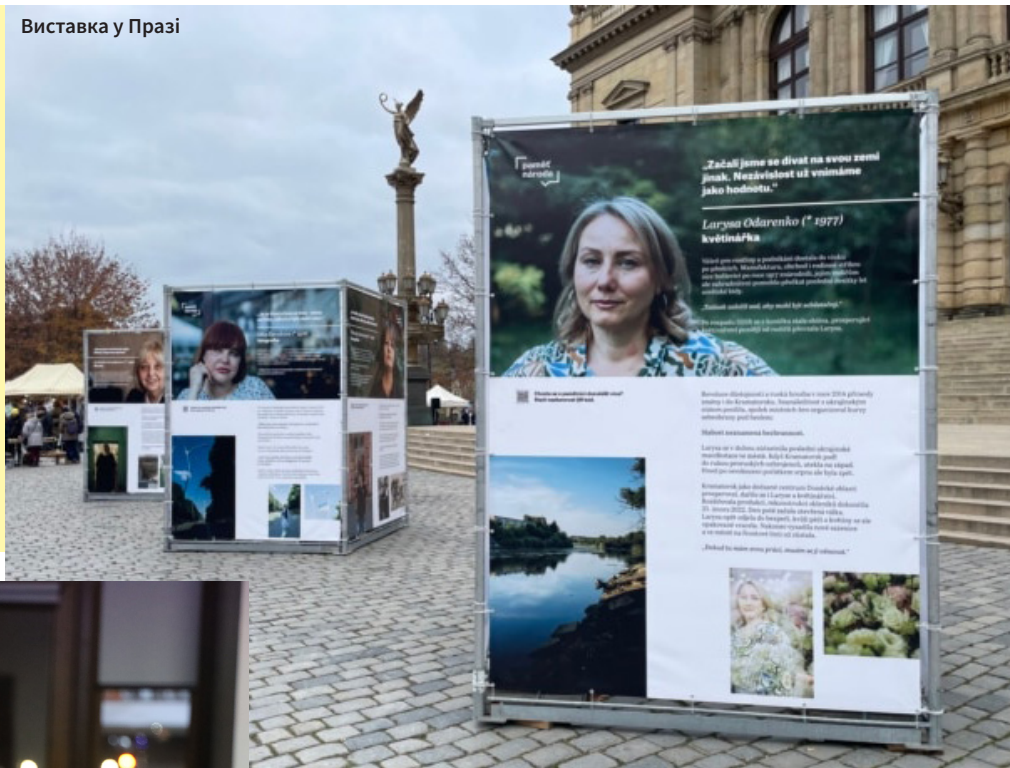
– Я з Донецька, і після перегляду я перманентно відчуваю, що мені хочеться додому. Це відчуття одночасно і зменшується, і збільшується. Тому що я наче наближаюся до нього, і водночас усвідомлюю, наскільки я далека від того, щоб повернутися додому. Весь цей час я мовчала, майже ні з ким це не обговорювала, тому що не було людей, які б зрозуміли. Бо це важко зрозуміти, коли цього не проживаєш. Зараз стає більше людей, які проходять через усвідомлення, що вони не повернуться додому. Про це стали частіше говорити. І я одночасно рада цьому й не рада, тому що нас все більше та більше, – ділиться своїми відчуттями донеччанка, яка вже понад десять років живе в Одесі.

Документальний фільм режисерки Ольги Поворозник створений на основі усних історій проекту «Хранительки пам'яті: досвід українських жінок на Донеччині у XX-XXI столітті», які збрала команда громадської організації «Пост Беллум Україна».

Директорка «Пост Беллум Україна» Євгенія Нестерович каже, що ідея проекту з'явилася 2023 року під час однієї з поїздок до Краматорська разом з українськими митцями.

Протягом листопада у центральних та західних областях України відбулись покази документального фільму «З 2014: жіночі історії Донеччини». У фільмі чотири різних жінки – з різним досвідом, різного віку, професій та соціального статусу – розповідають історію, яка їх об'єднує. Історію про окупацію та звільнення Краматорська у 2014 році. Як це, коли твій державний прапор стає забороненим? Як це, коли біля твого дому блокпост ворожої армії, а дітей і далі треба возити в школу? Як це, коли місто звільнене і знову не страшно виходити на вулицю?..

Виставка у Празі

Євгенія Нестерович

самовисуванкою у місті-мільйоннику, та інша справа, коли ти це робиш у в маленькому місті.

– Нам було важливо показати, що ця доглядова робота – робота турботи, яку роблять жінки в кризові періоди, вона нами як спільнотою дуже ча-

– Дуже правильно сказала Олена Стяжкіна, що всі історії сучасних українок – вони ніби відлуння історії українок з попередніх поколінь, які вивозили на собі післявоєнну кризу, голод, після розвалу Радянського Союзу – безробіття, економічний колапс. І це допомагає вірити в те, що якщо ми пройшли це вже стільки разів, то обов'язково пройдемо ще раз.

В межах проекту було зібрано 27 інтерв'ю у жінок від 40 до 70 років. З цих історій, окрім документального фільму, створили вуличну виставку «Краматорськ – місто на лінії фронту. Голоси українських жінок».

Також ці записи є задокументованими в архіві та будуть надаватися за запитом усім зацікавленим. Але онлайн нічого оприлюднено не буде, з метою запобігання використання матеріалів у цілях пропаганди. В планах команди є запропонувати ці матеріали для написання наукових робіт студентам Українського католицького університету у Львові.

– Я сподіваюсь, що інтерв'ю зацікавлять інших дослідниць та дослідників історії, бо вони можуть бути використані для багатьох напрямів. І ми будемо працювати над тим, щоб про цю колекцію дізналися якомога більше науковців.

Євгенія каже, що з усіх продуктів, створених в межах проекту «Хранительки пам'яті», спеціально для закордону

ЗБЕРЕГТИ ПАМ'ЯТЬ

створювалася лише виставка. Проте коли почали працювати над фільмом, команда зрозуміла, що це гарна нагода ще раз нагадати європейцям, що війна триває з 2014 року.

– Всі ці люди живуть на війні з 2014 року. І важливо розуміти, що вони не здалися. Бачите, це дуже прості, не обтяжені якимись повноваженнями чи великою владою жінки, але на тому рівні, на якому можуть, вони роблять усе, щоб хоч якось наблизити перемогу. Бо для них це єдиний шлях до миру.

Тож протягом листопада фільм показали ще й у п'яти містах Чехії, а зараз готують

– Треба про це говорити і розуміти, що в українському суспільстві є тисячі людей з таким досвідом. І ми не можемо робити вигляд, що цього досвіду не було. Нам, як суспільству, доведеться навчитися говорити про це.

Єдине, про що Євгенія шкодує зараз, так це про те, що не встигли зібрати свідчення з окупованих нині територій.

– Мені дуже прикро, що багато чого ми не встигли записати, і тепер уже цього не запишеш. Тому що тепер це як Атлантида. Ці свідчення – це фактично історія про те, чого вже нема. І щоб зберегти ідентичність, нам дуже важливо

Показ фільму у Києві

– Я до того не була ані на Донеччині, ані на Луганщині. І була дуже здивована, що Краматорськ виявився не індустріальним містом за своїм духом, а дуже добре мені знайомим повітовим містечком, де люди будують міцну спільноту, де люди самозарадні. Також в цій поїздці я дізналася, як багато там було різноманітних громадських ініціатив, особливо з 2014-го до 2022-го, і які вони були круті.

За словами Євгенії, так і виникла ідея через усну історію дослідити регіон та розказати про нього назовні саме через призму жіночого досвіду. Бо одна справа, коли ти займаєшся громадським активізмом, чи йдеш у міську раду

сто невидима. Ми не думаємо про те, хто доглядає старих і немічних, малих і беспорядних, допоки є кому їх доглядати. І жінки в нашій добірці майже всі мають своїх підопічних. І багато з них ще також мають додаткове навантаження у вигляді притулку для тварин, притулку для евакуйованих з окупованих територій, воєнних підрозділів, які вони взувають, вдягають. Це така тиха праця, яка невидима до тих пір, поки хтось її робить.

Команда проекту під час розмов зі свідчинями детально розпитувала їх про їхнє життя та життя родини, чим вони займалися та як виживали у кризові часи.

Команда проекту

дубляж англійською та німецькою мовами для показу в інших європейських країнах.

За словами Євгенії, під час показів фільму в містах України вони почули від глядачів, що багато хто з них лише зараз почав розуміти людей, які через війну втратили домівки ще у 2014-му.

зберегти оцю нами самими розказану пам'ять, чим була Донеччина до окупації, що це був за регіон, історії маленьких містечок. Тоді ніхто не зможе стерти цей регіон, цю культуру, цих людей. І не зробить вигляд, що їх не було. **СН**

Денис ПАПІН

НАДИХАЮЧЕ

Олена така за характером, що сидіти без справи ніяк не може. Дуже сумувала за фермою, тож родина вирішила розпочати все з нуля тепер у Сіверську, де вони жили. Уже активніше до справи долучився її син Валерій. У 2014 році він був в АТО, згодом служив у правоохоронних органах, але звільнився за станом здоров'я.

Жінці доводилось таксувати, аби заробити на ферму. Купили перших 20 поросят, згодом збудували нове приміщення, у міськраді взяли під охорону з подальшим викупом колишній корівник. 2021 року повністю відновили і викупили одну з будівель, розмістили там збудований з нуля маточник з повністю автоматизованим процесом – щоб одна людина могла самотужки обслуговувати 500 дорослих свиней. Також узяли в оренду 30 га землі, щоб вирощувати корми для тварин. Разом зі свинями на фермі були ще й барани курдючної породи.

Так і працювала б сімейна ферма Дерикорчмів у Сіверську, аби не 24 лютого 2022 року. 54-річний Сергій, чоловік Олени, вже 27 лютого прийшов до сина, взяв його форму та пішов добровольцем. Спокійно дивитися на те, що відбувається, ветеран МВС не міг.

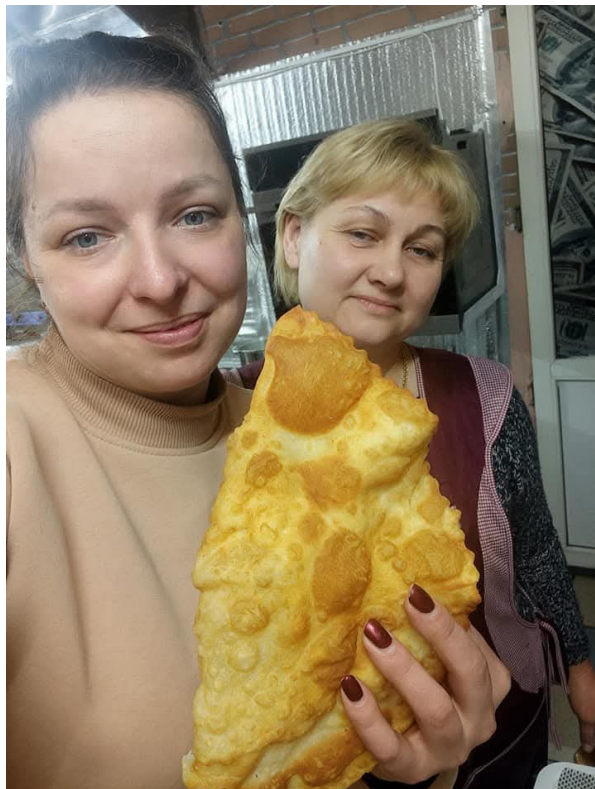
СПОЧАТКУ БІЗНЕС,
ПОТІМ ЖИТЛО

У квітні 2022 року Валерій з дружиною Тетяною та дітьми виїхав з Сіверська. Остаточне рішення було прийняте, коли восьмирічний син Богдан перестав виходити на вулицю, бо лякався обстрілів. Переживали й за доньку Олександру, їй тоді було чотири. Олена виїхала пізніше, бо поралась на фермі, волонтерила – віддавала худобу на їжу для захисників. З часом обстріли ставали все ближче і все гучніше, полетіли «іскандери»... Ферму в Сіверську також знищили російські нелюди. Тож знову залишилися без нічого, але тепер ще й довелось їхати з Донеччини.

Сергій Дерикорчма, який воює в Донецькій області, дуже просив родину не їхати далеко, а знайти щось ближче до дому. Тож для переїзду обрали Дніпропетровщину, не маючи там жодних родичів чи знайомих – їхали трасою та дивилися на оголошення про оренду придорожніх кафе. Так опинилися у селі Миколаївці поблизу Першотравенська (цього року його перейменували на Шахтарськ).

Відкрити саме кафе, а не інший бізнес, підказало прізвище – Дерикорчма. Та і накопичити знову вісім мільйонів гривень, вкладених в сіверську ферму, було нереально. З грошима допомагав Сергій, бо Валерій та Тетяна виїжджали з дому, маючи лише 16 тисяч гривень «заощаджень», приблизно така ж сума була в Олени.

Взяти в оренду готове кафе не вийшло, але орендодавець Василь Антипов запропонував родині переробити під заклад харчування колишню автомийку. З житлом для переселенців теж допоміг пан Василь, запропонувавши їм пожити в своєму гостьовому будиночку. Прийшов на допомогу й з облаштуванням кафе.

Свою першу ферму Олена Дерикорчма заснувала в селі Оріхуватці поблизу Слов'янська. Влітку 2014 року її накрили з міномета, все рознесло вщент. Сама Олена встигла сховатися у підвалі. Заживо згоріли 213 дорослих свиней, разом із ними загинули й поросята. Техніка була посічена осколками так, що їй неможливо було використовувати... Як жінка впоралася з цією втратою і як її родина пережила другу – читайте в матеріалі «Схід NOW».

Олена Дерикорчма

ПО-СВОЄМУ ТА САМОТУЖКИ

Чому родина з Сіверська не дослухається порад досвідчених рестораторів

У приміщенні довелось повністю робити ремонт, закупляти необхідне обладнання. Але поставили перед собою задачу – відкритись через місяць після початку робіт. І їм це вдалося: ремонт почали 20 серпня 2022 року, відкрились наприкінці вересня.

«КОРЧМА»: ЯК ВДОМА

Одразу ж насмажили чебуреків та відвезли військовим поблизу, пригостили та запро-

сили відвідати кафе. Така «реклама» спрацювала. Одні приїхали, розповіли іншим. Так і з'явилися постійні відвідувачі.

«Сарафанне радіо» і досі дієва реклама для «Корчми». Хоча, власне, кафе знаходиться не на узбіччі, а десь за 50 метрів від дороги, але про нього знають, та заїжджають поїсти. Кафе в селі стало справжнім осередком підтримки переселенців, військових та місцевих. Заклад працює навіть

при відключеннях світла, бо тут є генератор. Місцеві жителі можуть прийти до кафе підзарядити телефон, вайфай тут також працює, коли в селі відключають світло.

Жодного досвіду ведення ресторанного бізнесу ніхто з родини не мав. Тож перш ніж відкривати власний заклад на Дніпропетровщині, Олена три місяці пропрацювала в кафе у Покровську, аби зсередини розуміти, як вести справу.

– Ми хоч і подивилися, як в кафе розраховують та подають страви, але вирішили робити по-своєму, – розповідає Валерій. – То не про нас, коли пишуть, що борщ має бути 300 грамів. Беремо тарілку, добряче насипаємо, додаємо шмат м'яса – не важимо кожну порцію. Хто ж його вдома важить!

У кафе працюють по черзі, кожен із родини вміє зготувати, подати, прибрати. Олена з Валерієм та Тетяною в кожне замовлення вкладають частинку власної душі, щоб було «як вдома». Для військових такий підхід має особливе значення.

Серед тих страв, які найбільше користуються попитом – солянка, борщ, вареники, пельмені, чебуреки. Одних вареників тут роблять з чотирма начинками, а пельменів ліплять щодня по 8 кілограмів.

– Аж руки після такого навантаження болять, – посміхається Валерій. – Добре було б робити запаси в морозилку, але фізично не вистачає часу та рук.

Батько Сергій, коли приїжджає у відпустку, теж допомагає – миє посуд. До роботи привчають й Богдана, хлопцеві вже 11.

– Бабуся нікому не дасть спокою, і це дуже добре, – каже Валерій. – Богдан миє посуд, підлогу, за це отримує кишенькові. З бабусею і смаколики отримає, і на велосипед заробити зможе.

БІЗНЕС «НА ВИРІСТ»

У родині є плани і бажання розвиватись. Вони спробували відкрити другий заклад харчування – український фастфуд понад дорогою. Але розвиватись між кафе та новою точкою не було ані сил, ані можливості. А знайти найманих працівників в селі не можуть. Багато людей поїхали, а ті, хто залишається, не дуже хочуть працювати.

– Питання з працівниками – найгостріше, знайти порядну людину не виходить, – ділиться Валерій. – Ось, наприклад, коли мама стояла на фастфуді, то за день виручка до 7 тисяч гривень виходила. Ставав хтось з тих, кого стажували – не більше 300 гривень, бо більше сидів без діла, аніж працював.

Тож фастфуд довелось тимчасово закрити. Хоча залюбки відновлять його роботу, як тільки будуть зайві руки.

Такі руки намагалися знайти й серед «своїх» – знайомих переселенців, що тікали від війни з Донеччини. Але вони зупинялися в маленькій квартирі Дерикорчмів та всі їхали далі – ближче до дітей або до великих міст, де є робота. Так і продовжує родина вести власний бізнес самотужки. Чекаючи як і всі, на Перемогу. **CN**

Олена АКУЛОВА

КРІЗЬ ЧАС ТА ВІДСТАНЬ

Дружба та співпраця двох організацій почалася ще 2019 року, коли виснажливі для населення Донеччини бої точилися уздовж так званої лінії розмежування. Обговорювалась потреба у допомозі людям, що мешкали у прифронтових селах, якими на той час опікувалась «Берегиня». У лютому 2022-го з початком повномасштабної війни співробітництво не припинилося. Навпаки, воно стало міцнішим та набуло більш реальних рис та сенсу. Під час безжалюбних та руйнівних обстрілів Маріуполя, за відсутності зв'язку, світла, води та тепла, коли населення міста залишилось сам на сам із загрозою життю, «Берегиня» почала формувати евакуаційний рейс аби врятувати людей та вивезти у безпеку. І першими, хто прийшов на допомогу в той час, були поляки – фахівці HumanDoc. Вони зустрічали людей на кордоні, надавали

Діти з Маріуполя у Варшаві, 2022

було відсутнє, порадитись не було з ким, а містяни потребували термінової евакуації. На свій страх та ризик ми взялися за формування евакуаційних рейсів. Гроші ми отримали

Евакуйовані жителі Маріуполя у Варшаві, 2022

допомогу та житло, всіляко сприяли адаптації людей у нових реаліях, де не було загрози, де панував мир.

– Коли почалася війна, питання евакуації постало дуже гостро. Ситуація кожен мить погіршувалась через щільні обстріли. Гуманітарних коридорів не було, керівництво міста вже

від HumanDoc, і вже 26 лютого перший автобус вирушив до Варшави. На шляху до безпеки траплялися різні ситуації, та попри негаразди ми все ж таки досягли мети. Наші польські друзі зустріли людей на кордоні та відвезли, щоб ви розуміли, не у табір для біженців, а розселили по квартирах та по максимуму

Як відомо, дружба – поняття цілодобове. Особливо, коли є спільні цілі, погляди на життя та проблеми, коли є спільний біль, пам'ять та невпинне бажання підтримати та допомогти один одному. Мова зараз йде про дві організації, розкинуті у відстані, але поєднані у часі однією бідою, співчуттям та реальними справами – Маріупольську Асоціацію Жінок «Берегиня» та Польську Фундацію HumanDoc.

Ліцей №23 м. Івано-Франківська, 2024

небезпека з боку росії, та дуже добре пам'ятає свою історію, всю ту біду, яку держава зазнала від рук тоді ще радянського союзу. Нинішня ситуація в Україні дуже схожа з тією агресією, що відбувалась у Польщі. Якщо повернутися до подій 2022 року, до того часу, коли почалася масова евакуація людей з України, реакція польського народу у допомозі була неймовірно потужною. Вважаю, що головне в наших відносинах – це розуміння і співчуття, – каже пані Тетяна.

У вересні 2024 року «Берегиня» та HumanDoc розпочали новий проект – створення безпечного простору для учнів Ліцею №23 – найбільшого навчального закладу Івано-Франківська. У когось може викликати подив

обладнання безпечних просторів. Зараз ми працюємо над цим питанням. Підтримуємо зв'язок з «Берегинею», бо ця організація має «очі на місцях», краще знає ситуацію та потреби, – каже Тетяна Поляк-Груїч.

Підвальне приміщення івано-франківського ліцею було приведено до ладу, відновлена лінія водопостачання та встановлені резервуари для питної й технічної води, замінена електрична проводка, проведено опалення, зроблені необхідні сантехнічні роботи та обладнані туалети, відремонтовані двері, підлога, облаштовані безпечні входи та виходи з приміщення, встановлені лавочки та столи, закуплені каремати. На випадок, якщо не всі встигли дістатися укриття і ще перебувають на першому поверсі ліцею – у спортивній залі на всіх вікнах встановлено нові склопакети з «безпечним» склом, яке не дає уламків. А щоб не гаяти часу та продовжувати навчальний процес, у сховищі встановлено потужний генератор та акумуляторні батареї, які забезпечать електроенергією, інтернетом та світлом 900 дітей – саме така кількість може одночасно знаходитись у приміщенні.

– Фізична безпека міцно пов'язана з безпекою психологічною. Важливо пам'ятати, що в тому ж Івано-Франківську живуть діти з Маріуполя, Волновахи та інших міст – діти, які пережили підвали та обстріли, фільтраційні табори та інші жахіття війни. Їхній психологічний стан залишає бажати кращого. І якщо дитина не має можливості сховатися від удару ракети, то всі потуги психологів будуть марними. На жаль, не всюди, а я маю на увазі саме західні області, керівництво навчальних закладів та місцевої влади до кінця усвідомлюють важливість створення подібних бомбосховищ. Але усвідомлюємо ми. Зберегти дітей, жінок та літніх людей ми вважаємо надважливим. Заради цього наша країна воює, заради цього працюємо і ми. І робимо це разом з HumanDoc, – каже Марина Пугачова. **СН**

Олена СВІТЛА

надали допомогу. Таким чином понад 2000 мешканців Маріуполя та Маріупольського району, яких нам вдалося вивезти у безпеку, отримали прихисток за допомоги наших польських колег. Заради справедливості треба сказати, що потім до місії порятунку людей долучилися інші організації, але HumanDoc були першими та залишаються з нами досі, – згадує керівниця Маріупольської Асоціації Жінок «Берегиня» Марина Пугачова.

Координаторка проектів HumanDoc Тетяна Поляк-Груїч впевнена, що ця допомога має історичне підґрунтя, яке не зруйнувати дрібними непорозуміннями.

– Польща, на мою думку, краще за всіх розуміє, в чому полягає

вибір місця втілення проекту, адже західні області України досі вважалися відносно безпечними. Однак, як показали події останніх днів, коли стався масований обстріл нашої країни й смертоносні ракети полетіли саме на захід, поняття безпеки втратило сенс. Тож створення сучасного простору, обладнаного всім необхідним для безпечного перебування дітей та вчителів під час повітряних тривог, стало як ніколи актуальним.

– Наша позиція така, що діти мають бути у безпеці та комфорті скрізь, будь це Івано-Франківськ, Харків чи Київ. У наступному році ми маємо намір продовжувати цей напрямок. Поки що ми стоїмо перед вибором, де саме буде продовжена робота з

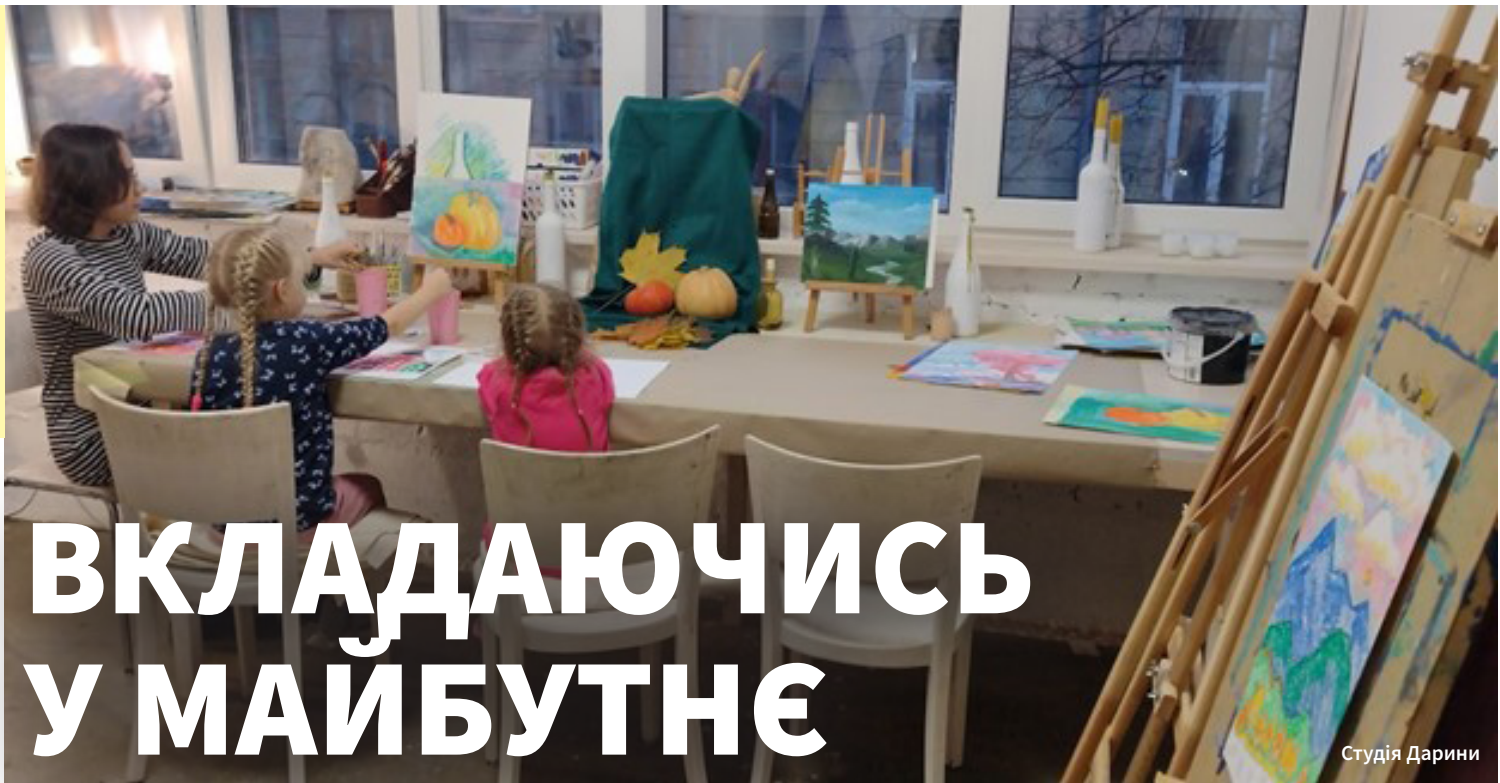
Ще з порогу розвивальний центр «Еверест» нагадує затишний замський будинок. Усміхнена Олена Кисельова зустрічає і проводить екскурсію закладом. Вона тут директорка. До того, як очолила розвивальний центр у Львові, молода жінка п'ять років працювала педагогом-репетитором.

У рідному Золотому Луганської області Олена не була 10 років.

– Я себе переселенкою вже не вважаю. Після школи у Золотому я студенткою їздила на навчання в Луганськ – закінчила національний університет імені Тараса Шевченка. А потім 2014 рік – війна. Мені ще пощастило отримати диплом українського зразка. Спочатку я поїхала до Запоріжжя, де волонтерила – допомагала переселенцям. Потім – до Львова. На початку повномасштабної війни тут очолювала прихисток. Зараз працюю з дітьми.

О 16:30 в Олені починається заняття – вона готує дитлахів до школи. З ігрового майданчика малеча іде до вбиральні, потім – попити води.

«Хто як хоче привітатися?» – запитує Олена у хлопчиків та дівчаток, що незабаром стануть першачками. По черзі обіймаються, стукаються на кулачки чи ногами. Потім хваляться враженнями за день і вправляються у компліментах, смакуючи цукерками. Діти згадують приємні події, посміхаються і навіть не

ВКЛАДАЮЧИСЬ У МАЙБУТНЄ

Як луганка у Львові очолює центр розвитку для дітей

же з його відкриття, вже має власні роботи. З цим хлопцеві допомагає Ілля Кисельов з Харкова. У Львові він третій рік. За фахом чоловік скульптор, дизайнер – удень виконує замовлення як підприємець, а ввечері викладає у центрі.

– Я отримав грант від Львівської міської ради та Норвезької ради у справах біженців, тож у нас тут є гончарне коло, скоро буде й піч для випалу виробів. Я маю професію, а тут відвідую служби в церкві і займаюся з дітьми в майстерні – це мій внесок у розвиток, у майбутнє, – каже чоловік.

На базі «Евересту» Юлія Хохлова – ще одна луганка, що переїхала на захід України після повномасштабного вторгнення – проводить «Мама клуб». Два рази на місяць по суботах батьки проводять психологічні зустрічі, де вчаться краще розуміти власних дітей.

Як розповіла Олена Кисельова, щопонеделка вони з командою збираються на планування. Для більшого зближення та мозкових штурмів щодо розвитку дитячого простору вони також виїжджають в гори на ретрити.

– У сховищі у нас великий затишний простір – дбаємо про безпеку дитлахів. Приміщення велике, тому хочемо його застосовувати ще й як студію танців. У планах також – створення інклюзивного блоку у конференц-залі.

Для себе молода жінка остаточний вибір вже зробила – додому вона не повертатиметься за будь-якого розвитку подій.

– Можливо, у часи після звільнення я поїду відвідати Луганщину. Однак я розумію, що майбутнє, яке я хочу будувати – тут. Тобто, не жити минулим, а жити тут і зараз. Я в це вкладу всі свої думки, потенціал, розвиток. Хочу будувати кар'єру та розвиватися у Львові. **CN**

Лія РУСИК

помічають як гра плавно перейшла у заняття з лічби.

– Ми не просто вчимо дітей чи розвиваємо, ми в це вкладаємо набагато більше – створюємо майбутнє. Розуміємо, що майбутнє України саме за дітьми, і в залежності від того, якими вони виростуть, таким воно і буде. Тому у нас багато ідей, – каже Олена.

Як розповіла луганка, розвивальний центр відкрився 6 квітня цього року. Музика, ліплення, шиття, малювання, англійська, підготовка до школи – загалом вісім напрямлень з розвитку дитини. Урок триває півтори години. А ще є індивідуальні заняття з логопедом та психологом. Вікових

обмежень немає – займатися можна всією родиною.

Віолетта – мама чотирьох дітей. Поки доньки Марта і Ліза на малюванні, жінка займається музикою.

У художній студії дівчата малюють нафантазовані міста. Педагогиня Дарина підтримує творчий політ фантазії. Вона також переселенка. Сама з Нікополя Дніпропетровської області, до повномасштабного вторгнення працювала в Одесі, також з дітьми. За фахом Дарина художниця-дизайнерка. Це відчувається одразу – у студії затишно, запалені свічки додають загадковості.

– Створюю настрій – і мені приємно, і у дітей викликає інте-

НАДИХАЮЧЕ

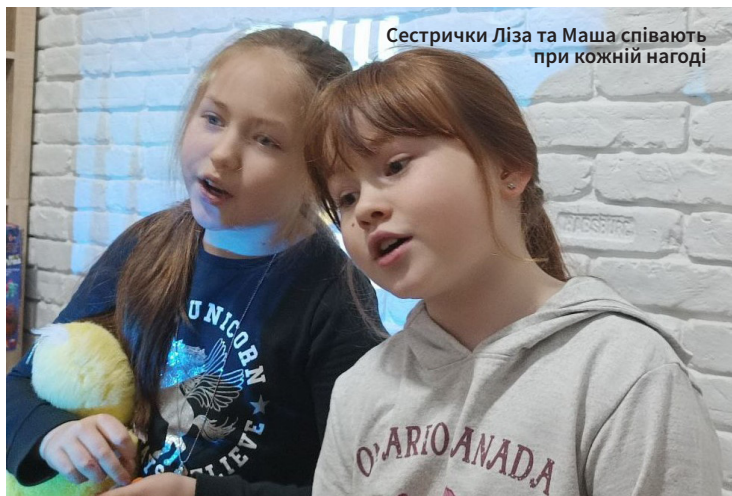
Три роки тому Україна всюди сяла новорічними вогниками, звучала веселими піснями та колядками, смакувала різдвяним печивом, пампухами та пляцками. Раніше за всіх починали на Заході країни, де за традицією яскраво та галасливо відзначають все, що від Романа до Йордана. Мешканці промислового Сходу зазвичай переймалися святами ближче до кінця року і більше були прихильні до сучасних див та технологій.

ЛАНЦЮЖОК СВІТЛИХ МРІЙ

Східний форпост України – місто Маріуполь намагалося об'єднати риси обох цих географічно віддалених регіонів. І ніколи ще головна міська ялинка не була такою вишуканою, як та, що встановили на Театральній площі на честь Нового 2022 року! Під старт їй був облаштований навколо великий святковий простір, що миготів мільйонами вогників, приваблював казковими персонажами та чарівними фотозонами. А все це разом огортав пухнастий рясний сніжок, який сам по собі у приморському місті був і святом, і подарунком...

ного прапора в місцевому краєзнавчому музеї під час спільного виготовлення гербу неочікувано для всіх заспівали гімн України – голосно і від душі. А потім «Червону калину», а потім «Сювію конопелечки»... До них були прикуті усі погляди та камери.

А мама Тетяна, дивлячись на своїх зірок, згадала, що теж запалювала при нагоді! Розповіла, як напередодні 2015 року «води́ла Козу» по хатках у батьківському селі під Волновахою: одягла якогось хлопця в вивернутий кожух, начепила на голову роги, й життерадісно вітала усіх з Меланією та Новим роком.

Сестрички Ліза та Маша співають при кожній нагоді

Зося більш за все любить малювати

Марія в різдвяному Кьольні

15-річна Марія намагається забути, як разом з мамою ховалася в ванній, бігла до бомбосховища, і як в переповненому залізничному вокзалі Львова втратила свідомість, пробираючись крізь натовп. Зараз дівчина у безпеці, гуляє гарними святковими вулицями Бохума і, як колись вдома, полюбляє разом із мамою залізти під теплу ковдру, щоб насолодитись улюбленим серіалом.

14-річні двійнята Надя і Настя живуть в англійському містечку Пул на узбережжі Ла-Маншу. Окрім шкільного навчання перша займається танцями, друга – образотворчим мис-

разом із величезною ірландською родиною, яка прийняла їх у своєму домі. Дорослі допомагали господарям прикрашати кімнати, оформлювати вікна. Нинішнє свято її родина зустріне в окремому будиночку, який виділила місцева влада. Вже прикрашені камін, кімнати, вікна, і згідно з місцевими традиціями виставлена напоказ гарнесенька ялинка.

Якщо в Україні дітей завалюють солодкими подарунками, то в Ірландії за це (солодощі – шкідливі) навіть можуть позбавити батьківських прав. Тож, зробити дитині приємне – задача із зірочкою. Зося дуже любить малювати, любить книги і все, що пов'язане з Гаррі Поттером, тож бабуся з мамою подарували їй книгу з чудовими інтерактивними ілюстраціями від авторів декорацій до серіалу.

Досі вірячи в Санта Клауса, Зося замовляє йому не подарунки, а здійснення одного великого ба-

СХІДНІ «ЗАПАЛЬНИЧКИ» НА БУКОВИНІ

Сестрички Маша та Ліза досі пам'ятають, як висовували язички, щоб відчутти на смак кожну схоплю сніжинку. Їм було весело на святковій площі серед натовпу людей і мовчазного загону хвойних гномів у червоних капелюхах. Поруч, через дорогу, таткова робота – модний ресторан «Нільсен», де він працює шеф-кухарем. І хоча зараз татус зайнятий частуванням відвідувачів, малі знали: вдома він охоче приготує будь-які ласощі для них та мами, яка працює педіатром і не знає важливішої справи.

Дівчатка чули від дорослих, що колись вони всі разом жили у великому сучасному місті Донецьку, любили його широкі проспекти, загішні парки, бурхливі потоки молоді, яка жила енергією все навколо. Аж поки щось похмуре й незрозуміле під назвою «руський мир» не висмоктало з Донецька всю радість і душу. Тоді молода сім'я збрала речі й поїхала до сусіднього вільного Маріуполя...

Нині Ліза з Машею в Чернівцях. Руський мир, який своїми брудними щелепами перемолов Маріуполь, хоч і залишив подряпини в серці дітей, але не зміг нічого зробити з їхнім природним оптимізмом. Сестрички навіть встигли стати медійними особами, коли на День Держав-

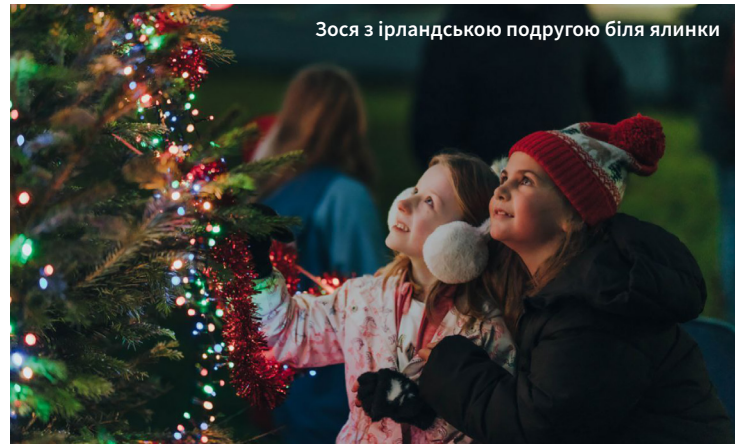
Двійнята Надя та Настя зі своєю родиною в англійському Пулі готові до свят

Маша зазвичай на свята сподівається на гарнесеньку ляльку, Ліза – на чергового коника. Чи треба казати, що житло родини з часом перетворилося на стайню плюшевих, дерев'яних, пластикових і залізних скакунів? Але всі вони поступаються найвеличнішому герою – Гаррі Поттеру. На день народження Лізи батьки навіть організували екскурсію до невеличкого парку його імені. Кожний вихідний дівчатка разом з татом вмикають домашній кінозал з проектором

на стіні, всідаються в мантія на дивані, замість попкорну мама приносить велику миску порізаних сирих овочів – і родина занурюється в чергову серію Поттеріани, вболіваючи за добро в його вічній сутичці з темними силами.

З ПОТТЕРОМ ПО ЄВРОПІ

Той же улюблений герой і у дівчаток, які живуть зараз за кордоном: Зося – в Ірландії, Марія – в Німеччині, Настя та Надя – у Великій Британії.

Зося з ірландською подругою біля ялинки

тецтвом. Восени Настя посіла друге місце на Міжнародному конкурсі в номінації Art, а зараз готується до виставки, що відбудеться у наступному році. Разом із батьками сестри вже прикрасили велику новорічну ялинку і чекають-не дочекаються, як напередодні Нового року здійсниться їхня велика мрія – день у Музеї Гаррі Поттера на студії Warner Bros, де знімали легендарні фільми про юних чаклунів.

До Нового року в ірландському Лімеріку готується і 8-річна Зося. До речі, ірландці святкують вже з початку грудня: на дорогах миготять вогнями червоні автобуси, під звуки волинки вуличні вистави чергуються з парадами, люди вітаються «Merry Christmas!».

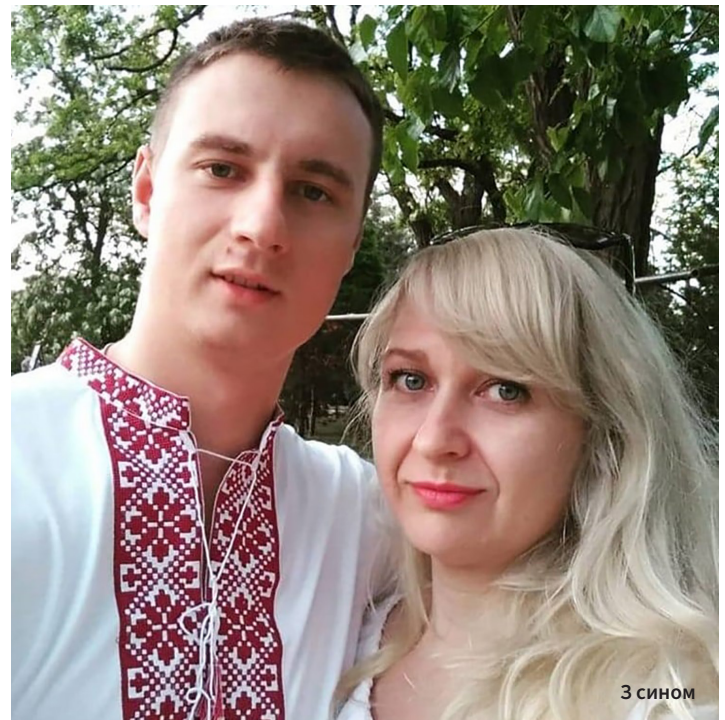
Два попередні роки Зося з мамою та бабусею святкували

жання – повернутися до України і воз'єднатися з улюбленим татком, за яким вона дуже скучила. Надя та Настя мріють про творчі успіхи, Марія – про нових друзів. Сестрички Маша та Ліза – щоб скоріше закінчилася війна і вони побачились із бабусею та дідусем, радість зустрічі з якими росіяни зіпсували в 2022 році. Мама та бабусі дівчаток кожен свій день починають із новин, і живуть надією на Перемогу України.

Весь цей ланцюжок мрійниць від України до Ірландії про те, що наші дітки (і дорослі теж) потребують надії на краще та віри в дива, в силу добрих чарівників, які допоможуть Збройним Силам відправити в п'ятому усіх дementорів і звільнити місце для світла та добра.

Тож, нехай так і буде! CN

Світлана КУЗМІНСЬКА

КАЗКИ, ЩО ДАЮТЬ ЖИТИ

Закінчення. Початок на стор. 1

– Нас ніхто не розумів. Коли я казала, що не можу дихати без свого будинку, що мене тягне додому, люди кивали головами, але я бачила – не розуміють. Із дуже глибокої депресії мене витягла психологиня у «Карітасі». Вона спитала, що я вмю робити руками, і я сказала, що вмю робити квіти з різних матеріалів. І вона порадила мені почати це робити. І знаєте, потроху, потроху я стала повертатися до життя.

В Маріуполь родина Козубів потрапила в пошуках роботи. Пробували працювати на комбінаті імені Ілліча, потім чоловік став до лав морських піхотинців, а тоді і син.

Пані Наталя теж працювала. Але все більше часу присвячувала творчості. Коли колежанки побачили, які квіти вона робить власними руками, стали просити зробити їй їм. І одного дня Наталя Козуб подумала, що вона своїми дизайнерськими виробами зможе заробляти на життя.

Відкрила «острівце» в маріупольському маркеті, стала залучати колег, які займаються хенд-мейдом. Розширила свій асортимент. Окрім квітів, стала пробувати робити прикраси з натуральним камінням, дизайнерські вироби із різних матеріалів. Її ялиночки із макаронів були настільки довершеними, що багато хто не вірив, що пані Наталя робить їх власноруч, а не купує десь у китайців.

– Я на ці закиди завжди відповідала: якщо роблять китайці, то чому не можемо зробити ми? Ми – не гірші, ми – кращі.

Одним словом, своєю творчістю Наталя Козуб підняла маріупольський хенд-мейд на дуже високий рівень.

Вона заробляла гроші, а на них закупувала одяг, продукти для військових, які стояли навколо Маріуполя з 2014-го.

– 2021 року у мене стався справжній прорив. Я розпродала свою новорічну колекцію «Три горішка для Попелюшки» дуже швидко і дуже багато. Це був успіх. Ми з чоловіком закупили одразу величезні коробки матеріалів для виробів на наступний

рік. А ще – нарешті купили будинок в Маріуполі. Він потребував ремонту, але я відчула, що він – мій, теплий, затишний...

Навесні 2022 року пряме влучання снаряду назавжди знищило те, що було домом для родини Козубів.

«Я ДУМАЛА, ВСІ МОЇ КАЗКИ ПОМЕРЛИ В МАРІУПОЛІ»

Лише зараз Наталя з чоловіком з боєм отримали компенсацію за втрачене ще у 2014 році майно і нарешті змогли придбати таунхаус під Києвом. Перше, що зробила Наталя, коли вони в'їхали у свій новий дім – причепурила вхідні двері своїм знаменитим осіннім декором – віночком з листячком, калиною і ще мільйоном дрібних деталей, які можна роздивлятися годинами. Сусіди, побачивши це диво на дверях, стали приходити знайомитися. З'ясувалося, що в будинку багато таких, як і Козуби, переселенців.

– Теплі люди поруч, новий сучасний будинок. Але ми з чоловіком досі не відчуваємо його своїм. Мабуть, це через те, що ми так і залишилися у минулому. Ми застрягли в Маріуполі, і ніяк не можемо із нього вирватися. Там, на «Азовсталі», тепер вічна могила нашого сина. Те, що ми не можемо його навіть

поховати, розриває серце. А, з іншого боку, постійно підживлює безумну безпідставну надію – а раптом стала помилка, а раптом наш «Маркус» живий. Ми ніяк не можемо навчитися жити без Олексія... І от я подумала, якщо мені мої квіти допомогли в 2014-му, то може вони допоможуть і зараз?

І Наталя стала потроху створювати віночки, прикраси для будинків із різних матеріалів.

Це дійсно магія. Для того, щоб створити святковий віночок на двері, пані Наталя вмикає на ноутбучі казки. Це завжди одні й ті самі казки – «Три горішка для Попелюшки» і трилогія про хобітів.

Щоправда, третю частину трилогії вона зараз дивитися не може – аж занадто боляче стає. А от перші дві частини знає майже напам'ять.

– Я і сама не розумію, як це відбувається – справжня магія. Тільки вмикається казка, і я немовби випадаю із реального світу і потрапляю в інший, казковий. І руки починають самі створювати такі дивні речі, які я навіть не уявляла перед початком роботи.

Свої перші роботи після тривалої перерви Наталя робила довго. І матеріали, і інструменти – все згоріло у Маріуполі. Потрібно було все купувати з нуля. Коли виклала їх в Інстаграмі, їй одразу почали писати маріупольці.

– Наша казка згоріла у Маріуполі разом із будинком. Не могли б ви зробити такі віночки (букети, ялинки...), які ми купували у вас в Маріуполі? Людям дуже хочеться мати хоча б щось із свого минулого життя. Щось таке, що нагадувало б втрачене щастя. На жаль, мені дуже важко в точності відновити ту роботу, яка була, особливо, якщо не збереглися фотографії. Кожен мій виріб – унікальний, він створюється не тільки уявою замовника, а і моєю уявою. Тож коли вони описують мені те, що хочуть мати, я можу уявити щось не таке, як вони. Але я намагаюся зробити людям приємне, повернути в їхнє життя казку.

Чи повернеться казка в життя самої Наталі Козуб? Це дуже складне питання. Коли в житті втрачена надія, важко винайти сенс рухатися далі.

– У нас з чоловіком вибір такий: або лягти і померти, або знайти в собі сили жити далі. Ми живемо. Нещодавно взяли з притулку маленьке руде кошеня. Воно було дике, ні до кого на руки не йшло. А коли мене побачило – потягнулося, притиснулося. Наше! Змушує нас посміхатися. А ще знаєте, у нього виявилися проблеми з диханням, щось із носиком. У Олексія, коли він був маленьким, були проблеми з диханням, ми довго лікували його ніс... Я все розумію, я доросла людина, але раптом... Хочеться вірити у диво. **CN**

СМАЧНОГО

Годити Змії чи ні – діло ваше. Та варто приготувати щось незвичайне і нестандартне просто тому, що ви цього заслужили. Всі складнощі й випробування 2024 року позаду, ви їх пройшли гідно. Можна побалувати себе та близьких смачненьким.

Отже, пропонуємо приготувати два салати, гарячу м'ясну страву та десерт. Всі страви готуються просто і швидко, проте водночас вони є пікантними та нестандартними.

Невдовзі – Різдво та Новий рік, а отже час подумати над тим, що готувати на святковий стіл. Прихильники китайського гороскопу вважають: щоб задобрити Змію, яка пануватиме впродовж 2025-го, треба частувати гостей м'ясними стравами, мати на столі багато овочів та зелені. А ось десерти мають бути легкими та простими. В цілому меню треба обирати вишукане та небанальне.

ГОТУЄМО НА НОВИЙ РІК

САЛАТ ІЗ ГРУШЕЮ ТА СИРОМ ІЗ БЛАКИТНОЮ ПЛІСНЯВОЮ

Що потрібно:

- ♦ рукола – 1 пучок
  - ♦ сир з блакитною пліснявою – 150 г
  - ♦ груша – 2 шт. великих
  - ♦ волоські горіхи – 100 г
- Для заправки:
- ♦ оливкова олія – 2 ст. л.
  - ♦ сік половини лимона
  - ♦ мед – 1 ч. л.
  - ♦ сіль, перець – за смаком.

Як готувати:

1. Готуємо соус: ретельно змішуємо всі компоненти.
2. Викладаємо на блюдо нарізану руколу, додаємо нарізану слайсами грушу, подрібнені волоські горіхи та сир.
3. Поливаємо салат заправкою.

САЛАТ ІЗ ЯЗИКОМ ТА КАБАЧКОМ

Що потрібно:

- ♦ язик яловичий – 400 г
- ♦ огірок – 1 шт.
- ♦ м'ясистий болгарський перець – 1 шт.
- ♦ кабачок – 0,5 шт.
- ♦ червона цибуля – 1 шт.
- ♦ часник – 2 зубчики
- ♦ кінза, петрушка, базилік за бажанням
- ♦ кунжут – 1 ст. л.
- ♦ олія – 2 ст. л.
- ♦ соевий соус – 2 ст. л.

Як готувати:

1. Відварюємо язик до готовності (2-2,5 години). Знімаємо шкіру з гарячого язика і нарізаємо його соломкою.
2. Перець і цибулю нарізаємо півкільцями, огірок – соломкою.

3. З кабачка за допомогою овочечистки робимо локшину і обсмажуємо на пателні.

4. У мисці змішуємо рубану зелень, язик, огірок, кабачок, перець і цибулю.

5. Для заправки змішуємо олію і соевий соус. Поливаємо салат заправкою й посипаємо кунжутом.

ЯЛОВИЧИНА ВЕЛІНГТОН

Що потрібно:

- ♦ яловича вирізка – 1 кг
- ♦ печериці – 300 г
- ♦ гірчиця – 2 ст. л.
- ♦ листкове тісто – 200 г
- ♦ шинка – 10 скибочок
- ♦ яйце – 1 шт.
- ♦ сіль і перець за смаком.

Як готувати:

1. Обсмажуємо яловичину на високому вогні до золотистої скоринки з усіх боків (по 1-2 хвилини з кожного боку).

2. Знімаємо м'ясо з вогню, змащуємо гірчицею та залишаємо охолонути.

3. Подрібнюємо гриби та обсмажуємо їх до випаровування усієї рідини. Залишаємо охолонути.

4. На харчову плівку викладаємо шинку, зверху – обсмажені гриби, на них – яловичину.

5. Загортаємо все у рулет та відправляємо в холодильник на 30 хвилин.

6. Розкочуємо листкове тісто, загортаємо у нього рулет без плівки.

7. Змащуємо тісто збитим яйцем та випікаємо при тем-

пературі 200 градусів близько 25-30 хвилин до золотавого кольору. Подаємо рулет розрізаним на порції.

МАНДАРИНИ В БІЛОМУ ШОКОЛАДІ

Що потрібно:

- ♦ білий шоколад – 200 г
- ♦ вершки 20% жирності – 150 г
- ♦ натуральний несолодкий йогурт без домішок – 250 г

вогонь і, помішуючи, повністю розтоплюємо шоколад. До кипіння суміш доводимо не потрібно.

3. Розтоплений шоколад та вершки повністю охолоджуємо. Додаємо несолодкий натуральний йогурт і перемішуємо вінчиком до однорідності.

4. Готовий крем ставимо на 1-2 години в холодильник, щоб він «схопився».

♦ мандарини без кісточок – 6-7 шт.

♦ чорний шоколад – за смаком

Як готувати:

1. В невелику каструлю викладаємо поламаний шоколад, вливаємо вершки.

2. Ставимо на маленький

5. Дольки мандаринів очищуємо від прожилок та плівочок.

6. Десертний посуд по чергово заповнюємо кремом та дольками мандаринів.

7. Зверху можна посипати тертим темним шоколадом. Подаємо десерт охолодженим.

ПІДТРИМУЄМО ЗСУ – ДОПОМАГАЄМО СОБІ!

ІВАН UA383052990000026005015017860
ЄДРПОУ 39696398

Отримувач: Міжнародний благодійний фонд «Повернись живим»

Призначення платежу: Благодійна пожертва військовим